

СТАНОВИЩЕ

ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА НА ВЛАДИМИР СТАЙКОВ

Етно-културни връзки по Долен и Среден Дунав през ранното средновековие VII-IX в /по данни на некрополите / за получаване на образователната и научна степен „доктор“

Проф. Дин. Петър Антелов

В своето становище ще обърна внимание върху няколко основни неща, чиято оценка е от особено значение при съставянето на определено мнение за качествата на един дисертационен труд.. Първо ще започна с това ,че трябва да се поздравя колегата Владимир Стайков за куража да се захване с един проблем, от който само отделни аспекти, както личи от дисертацията, са били обект на интерес, както от наши така и от чужди учени. Това разбира се е главната причина дисертантът да се захване да проучи проблема в неговата цялост, съобразявайки се с едни логично дефинирани хронологически граници. Последното е от особено значение при всяко археологическо проучване, в което съпоставителните акценти са важни с оглед разкриването на съответни културно-религиозни връзки и влияния

По начало е добре известно, че в археологията винаги е възможно да се изникнат нови и неочаквани открития, които не само могат да потвърдят, но понякога да разколебят вече казаното и хвърлят нова светлина в проучването на дадени елементи от материалната култура. В конкретния случай имаме работа точно с такова обобщаващо изследване, което се базира, както на вече известен коментиран материал, така и върху нови находки.

Друг важен момент при оценката на една дисертация е свързан с качествата на нейната структура. По мое мнение трудът на Владимир Стайков притежава ясна и логична структура, която включва увод, шест глави, заключение, използвана литература, каталог, карти, диаграми и табла. От шесте глави три са разделени уместно на по седем вътрешни параграфа, в които последователно се анализират некрополите с кремация, биритуалните гробова и некрополите с

инхумация в разглеждания широк географски ареал

.Искам да обърна особено внимание на увода. По начало тази част от всеки докторски труд е сред важните показатели дали докторантът е достатъчно наясно с това, което ще изследва и как ще го изследва. За съжаление понякога съм се сблъсквал с примери, които показват, че дисертациите биват снабдявани с уводи, които са написани формално и от тях не личи, дали авторът е осъзнал ясно трудностите и предизвикателствата, пред които го изправя избраната проблематика. Даже понякога ненужно предварително се анонсира, какво точно трябва да се докаже по-нататък в изложението. За щастие в разглеждания от мен случай нещата стоят по съвсем различен начин. Владимир Стайков е наясно с какво се е захванал. Той се е постарал да включи в своя увод всички необходими и важни елементи, предхождащи същинското изложение. В него са дефинирани ясно и логично целите на труда, очертава се географския и хронологически ареал на изследваните находки, пояснява се възприетата методика на изследване, систематизиране и интерпретация на археологическия материал.. Искам да обърна внимание на направения подробен и задълбочен историографски преглед, разкриващ особеностите и постиженията на всяка от споменатите национални изследователски школи, работили над проблемите, изследвани в дисертацията. Заслужава специално внимание и изводът, че понякога са налице своеобразни „скритите мотиви“ в някои от споменатите школи, довели, както отбелязва докторантът „до нередко коренно различни датировки и интерпретации на иначе идентични във времево и културно отношение паметници”.

Към безспорните достъинства на дисертационния труд, може да се причисли и фактът, че в него за пръв път е направен съпоставителен анализ на погребалните обичаи по Долен и по Среден Дунав през Ранното средновековие. Докторантът предлага нова и добре обоснована по-ранна от досега приетата датировка на некрополите в днешна Северозападна България от т. нар. група „Долни Луковит – Галиче“ . Заслужава особено внимани и опитът да се даде нова археологическа идентификация на християнски общности в ранносредновековна България преди времето на официалното Покръстване. В тази връзка се поставя необходимостта от търсене на нова по-ранна начална дата на редица „класически“ християнски некрополи, традиционно датирани

без изключение след 864 г. Предлага се безспорно любопитната хипотеза, че споменатите в някои писмени извори племена като тимочани, гудуски и абодрити/преденеценти/ не са чисто „славянски“, както е общоприето, а резултат от сложни и динамични етнически процеси на границата между античност и средновековие, в които участва и завареното местно население. В този дух да се предложат нови решениия и разколебят утвърдени хипотези се преразглежда и традиционната представа за биритуализма на погребалните обичаи. Според докторанта, много от случаите на „биритуализъм“ всъщност са резултат на различно третиране на точно определен и ограничен кръг членове на иначе еднообредно погребващи се общности. Принос е и опитът да се обособят в отделна група некрополи по Долен Дунав, условно наречена „Черна-Силян“, които представляват некрополи с кремация и малобройни детски инхумации. Несъмнено достойнство на докторския труд е използването на съвременни софтуерни решения за систематизация. Чрез анализ и визуализация на събраните пространствени и метаданни и нагледно са демонстрирани възможностите за по-детайлно осмисляне на информация, която предлагат те. Изключително полезно е и изработено и обнародвано онлайн-приложение, позволяващо на всеки изследовател сам да обработва събраните в хода на работата данни. Пространственият анализ дава възможност да се демонстрират връзките и комплексните взаимоотношения между гробовете на конници и коне, от една страна, и гробовете с висок дял на керамични съдове или оръжия, от друга, в земите по Среден Дунав. Става възможно да се очертаят най-южните предели на „аварския културен кръг“, като същевременно се изказва предположението за евентуално продължаващ контрол от страна на Византия. Не се съмнявам, че колегите археолози ще изтъкнат и редица други специфични достойнства, проявени от дисертанта в подхода му при систематизирането, описанието и интерпретацията на археологическите находки. Вероятно ще има несъгласия, забележки и препоръки в тази насока. Аз обаче искам да обърна особено внимание на факта, че Владимир Стайков не се бои да свърже своите археологически наблюдения с конкретни исторически събития и процеси, да ги обвърже с възможна етническа картина на изследваните региони, да потърси съответните културно-религиозни влияния и

взаимодействия Това несъмнено доприняся за уплътняване на историческия контекст на изследваните археологически комплекси и допринася да бъдат по-убедително разкрити техните специфики. Това впрочем кореспондира напълно с формулираното заглавие на докторския труд, което акцентира върху разкриване на определени културно-религиозните връзки по археологически път.

В заключение ще отбележа, че едно от достойствата на труда е, че в него не само се преосмислят критично или се отхвърлят с необходимия академичен тон някои утвърдени хипотези, но се предлагат нови обосновани решения, а което е особено важно, поставят се и въпроси, които тепърва ще чакат своя отговор. Без съмнение постигнатият висок резултат в докторския труд се дължи основно на проявените от автора усърдие, трудолюбие и проникателност в изследователския процес, но не трябва да се отмине и заслугата на неговия научен ръководител проф. Людмила Дончева. Ще завърша с дълбокото убеждение, че на нашето внимание е представен един изключително сериозен и професионално написан труд. Ще припомня между другото, че тази оценка пролича единодушно в изказванията на колегите още при вътрешното обсъждане на труда в Катедрата по археология. Без колебание призовавам членовете на уважаемото жури да дадат своя положителен вот за присъждане на колегата Владимир Стайков образователната и научна степен **доктор**. Той я заслужава напълно.

Проф дин Петър Ангелов